

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quæstio secunda. Vtrum lumen habeat esse reale in medio vel intentionale.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

nitur non solum in superficie, sed in profundo. Ex hoc sic arguitur, in ferro ignito sunt ignis & ferrum, & tamē ignitum nō occupat maiore locum quā prius, ergo simul sunt secundum locum ignis & ferrum, ergo &c.

4. IN CONTRARIUM est Philosophus secundum de anima, & Avicenna sexto naturalium, & Damascius qui dicit lumen esse qualitatem ignis.

5. RESPONSIO. Questio ista licet nō habeat magnam difficultatē, est tamen multum exquisitē tractata à Philosophis & doctoribus aliis, nec credo huius esse aliā causam, nisi errores antiquiorū circa materiā istam qui sunt duo. Vnus aliquorum dicens lumen esse defluxum corporū subtilium à sole & stellis, & hoc patet esse falsum tripliciter. Primo ex parte corporū à quibus ponuntur effluere, quia illa corpora vel effluerent à sole & stellis, quia resolverentur ab ipsis, iam enim per cōtinuam resolutionē consumpta, vel salte nōrabiliter diminuta essent corpora solis & stellarum (nisi forsan fabulose diceretur quod ex vaporibus eleuatis cibarentur ad restorationē deperditū) Item nec potest dici quod de nouo causetur, quia vel hoc esset ex materia de nouo creata, & tunc illuminatio non esset actio purē naturalis, imō purē diuina, quod est absurdum, vel ex præiacente materia, & tunc generatio vnius esset corruptio alterius: generatio enim lumen in toto medio oportet aliquod aliud corpus tantundem proportionabiliter corrumpi. Et obtenebrato medio ex corruptione luminis alia corpora proportionabiliter generari, non solum apud nos, sed etiam in celo, quia ibi inuenitur nouitas illuminationis, sicut patet in luna precipuē, quę omnia sunt inconuenientia.

6. Nisi forte quis dicat quod illa corpora non generantur de nouo, nec corrumpuntur, sed transferuntur cū corpore luminoso, puta cum sole laro, nunc superius, nunc in inferiore hemisphero. Sed nec illud potest dici, quia non solum obtenebratur medium ex ablatione corporis luminosi, sed etiā ex circumpositione corporis opaci circa corpus luminosum (puta circa candelam.) Nec videtur quod lumen congregetur circa candelam, quia non apparet ibi maior claritas plusquam ante, ideo &c.

7. Secundo apparet idem ex parte mediū in quo lumen recipitur, quia duo corpora nō possunt simul esse per naturam, sed lumen simul est cum aere. Aer autē est corpus, ergo impossibile est lumen esse corpus. Nec potest dici quod in aere sint pori in quibus recipitur lumen, quia obtenebrato aere oportet poros manere vacuos, nisi forte diceretur quod etiā tenebra esset corpus, quod est falsum. Itē aer nō totus illuminaretur si solum in poris eius reciperetur lumen cuius oppositum docet sensus.

8. Tertio apparet idem ex parte motus, quia si lumen esset corpus, illuminatio esset motus localis. Motus autē localis nō potest esse subito, sed necessario fit in tempore & successiue, quod nō contingit in illuminatione, nec potest dici quod illuminatio fiat in tempore (scilicet imperceptibili.) Quia est successio aliqua possit latere per modicum spatium propter sui velocitatē, non tamen per tantum spatium sicut est ab oriente in occidentem in quo tamē latet successio illuminationis. Patet ergo ex omnibus his lumen non esse corpus.

9. Aliqui autem fuerunt alij qui dixerunt lucem in se esse formā eius substantialem, sed lumen in aere esse accidens. Quod etiā esse nō potest propter duo. Primum est, quia in actione vniuoca principium actionis & terminus sunt eiusdem speciei. Sed actio qua lucens in se illuminat aliud est actio vniuoca, sicut illa qua calens in se calefacit aliud, ergo principium & terminus illuminationis sunt eiusdem speciei, hec autē sunt lux in sole, & lumen in aere, ergo si vnum est accidens & reliquum. Secundum est, quia nulla forma substantialis est sensibilis per se, sed lux in se est per se sensibilis, ergo &c.

10. Dicendū est ergo simpliciter, quod lux in sole, lumen in aere, & huiusmodi sunt accidentia, est enim lux qualitas per quā agunt corpora superiora in hec inferiora, omne enim alterans agit per aliquā formā in ipso existēte, sed in celo illa forma nō potest esse substantialis quę nung est immediatū principium alterationis, ergo oportet quod sit aliqua qualitas, & hæc est lumē eius, & quia habemus ali-

quid dignius ratione, scilicet experimentum sensus, non oportet aliam adducere rationem quoad præsens.

11. Ad primum arg. respondendum est ad minorem per interemptionē, & cū probatur per dictū Dion. dicendum quod cōiunctio & separatio luminis intelligitur per interemptionē & remissionē luminis pluribus vel paucioribus luminaribus additis vel subtractis, sicut est vnus tractus nauis velocior vel tardior secundum multitudinē, vel paucitatem trahentiū. Radij autē plurium luminaria dicuntur à Dion. inconfusi propter luminarium distinctionem.

12. Experimenta etiā quę adduntur, nō valent. Primum de duabus vmbris nō valet, quia duę vmbrę non sunt in eadem parte mediū, sed in diuersis, & ideo nō arguit pluralitatem luminis in eadem parte mediū, sed in diuersis, quod bene cōceditur. sicut enim est altera pars albedinis in alia parte corporis, ita & in lumine respectu mediū & secundum hoc nihil ad propositum. Si verō dicatur, quod ex opposito cuiuslibet duorum luminaria interposito corpore opaco est lumen minus quā in aliis partibus mediū, dicendum quod verū est, sed hoc non est propter separationem luminis à lumine, sed propter remissionem luminis, quia in opposito cuiuslibet luminaris est actio vnius tantum & non duorum, & ideo minus intensa quā ubi est intentio duorum simul quod additur de lumine duorum luminaria transeunte per idem foramen, & tamen faciente duos fulgores in opposito pariete, dicendum quod luminaria duorum luminaria in foramen in quo sunt coniuncta realiter sunt vnum lumen, tamen radij & fulgores vltra procedentes distinguuntur nō propter distinctionem vel separationem luminis in foramine cōmuni existentis, sed quia nō potest ad eandem partem vltra procedere actio vniuscuius luminaris, sed procedit ad diuersas partes propter corpus in quo est foramen vtriusque luminari respectu alterius & alterius situs interpositum.

13. Ad secundum dicendum quod in ferro ignito non est ignis intrinsecus qui nō potest esse nisi in materia rara, sed est ibi dispositio ad foramen ignis sed nondum vltima & perfecta.

QUESTIO SECUNDA.

Vtrum lumen habeat esse reale an intentionale in medio.

Thom. ibidem.

DEinde queritur vtrum lumen habeat esse reale an intentionale in medio. Et videtur quod habeat foramen esse intentionale quia nulla realis qualitas supposita sensui percipitur, sed lumen immediatē attingens pupillam, à visu percipitur, ergo &c.

1. Item quod dicit alij esse intellectuale videtur de se & in se illud habere, sed lumen dat coloris esse intentionale in medio, ergo &c.

2. Item qualitas realis remanet in subiecto in absentia producentis, sed lumen non remanet in absentia luminaris, ergo &c.

3. IN CONTRARIUM arguitur, quia nulla forma intentionalis denominat subiectū in quo est (sicut aer nō dicitur coloratus propter intentionē coloris qui est in medio) lumen autem denominat medium, ergo &c.

4. Item forma intentionalis nō est principij mutationis naturalis, sed solum animalis, sed lumen est principij inmutationis naturalis puta calefactionis, ergo &c.

5. RESPONSIO. Esse intentionale potest dupliciter accipi, vno modo prout distinguitur contra esse reale, & sic dicuntur habere esse intentionale illa quę non sunt nisi per operationē intellectus sicut genus & species, & logicę intentiones, & iste est proprius modus accipien- di intentionem & esse intentionale. Et isto modo lumen in medio vel species coloris nō habent esse intentionale, quia quę sunt à principis realibus circumscrip- ta operatione intellectus habent esse reale & nō intentionale, sed lumen & species coloris in medio sunt huiusmodi, ergo &c. Alio modo dicitur aliquid habere esse intentionale largē, quia habet esse debile, sed habere esse debile adhuc tripliciter. Aliqua enim dicitur habere esse debile quia nō habent sub esse simul siue permanēs, sed in successione vt motus & tempus, & hæc nō dicitur habere esse intentionale,

aut si dicatur non competere luminari vel speciei in medio habere tale esse intentionale, quia esse eorum totum est simul & non in successione.

7 Secundo modo dicuntur aliqua habere esse debile, quia ad sui existentiam requirunt presentiam suae causae proxime naturalis, quod pro tanto dico quia angeli, & ea quae immediate a Deo producuntur requirunt ad sui existentiam potentiam suae causae immediate (scilicet dei) & tamen non dicuntur habere esse debile, sed lumen & species coloris in medio (sicut habeant suum esse simul) tamen quia requirunt presentiam suae causae proxime & naturalis dicuntur habere esse debile. Et istud debile esse nondum dicitur intentionale. Cuius ratio est quia non solum lumen in medio, sed etiam lumen lunae & stellarum requirunt presentiam solis illuminantis, & tamen nullus unquam dicit quod lumen lunae & stellarum haberet esse intentionale.

8 Tertio modo dicitur aliquid habere esse debile non solum per comparationem ad causam proximam naturalem sed quia deficit a perfectione propriae speciei. Et sic lumen & species in medio habent esse debile quod etiam potest dici aliquo modo intentionale. Quod patet, quia ad suscipiendum magis & minus cooperatur dispositio subiecti, ut patet lib. 1. dist. 17. Cum igitur propria, & perfecta dispositio subiecti coloris sit esse terminatum (ut patet ex his quae dicit Philosophus libro de sensu & sensato quod color est extremas perspicui in corpore terminato) propria ac perfecta dispositio subiecti lucis sit esse densum, non dico opacum esse (nihil enim lucet nisi densum) ideo impossibile est coloris vel lucem recipi secundum suum esse perfectum in medio non terminato per opacum quo ad colorem, vel in medio non denso quo ad lucem, sed recipiuntur secundum esse debile suae imperfectum.

9 Illud autem potest dici aliquo modo intentionale, sicut enim dictum est prius intentio propriissime ad actum animae pertinet, illud igitur potest aliquo modo dici intentionale quo anima tendit in alterum. Hoc etiam alludit homini. Intentionale enim dicitur quo in alterum tenditur, sed lumen in medio, & species coloris sunt huiusmodi, ratione enim imperfecti non terminant actum animae, sed sunt illud quo anima tendit in obiectum. non enim species coloris videtur, sed color corporis obiecti mediante specie (ut quidam dicunt) nec lumen in medio proprie terminat visum, sed mediante ipso fertur visus in obiectum, ergo tam lumen quam species possunt dici intentiones vel habere esse intentionale, magis tamen species quam lumen, quia habet esse minus perfectum & minus potest terminare actum, simpliciter tamen tam lumen quam species habent esse reale.

10 AD Primum argumentum dicendum quod omne sensibile applicatum immediate organo sensus dummodo immutetur ipsum potest sentiri quia nihil plus requiritur ad sentiendum nisi immutatio organi a sensibili, quod ergo corpus coloratum suppositum oculis non videatur, causa est, quia non potest immutare organum visus, nihil enim potest immutari a colore nisi actu illuminatum. Et quia corpus suppositum oculis prohibet illuminationem pupillae, & organi visus, ideo non videtur. lumen autem contingens pupillam ipsam immutat ideo videri potest. Et eadem ratio est de qualibet reali qualitate sensibili immediate supposita sensui.

11 Ad secundum dicendum quod lumen non dat coloris esse intentionale, sed dispositio media non terminati ut dictum est, & si daret non tamen oporteret quod haberet talem in se, quia effectus multis modis potest deficere a perfectione suae causae. Esse autem intentionale est esse imperfectum. Item eadem ratio est quod lumen habet esse intentionale, sicut species coloris, nec per hoc excluditur quin habeat esse reale.

12 Ad tertium dicendum quod remanere in subiecto ad absentiam causae producentis non est de ratione qualitatis realis, nec existere presentiam causae facit aliquid esse intentionale (ut dictum fuit in corpore questionis) quae autem qualitates hoc requirunt, quae vero non alias inquirendum erit.

13 AD argumentum alterius partis. Ad primum dicendum quod omnis forma denominat subiectum suum, quum enim omnis forma de suo subiecto aliquid esse secundum illud denominat ipsum ex necessitate. Et quod dicitur quod aer non dicitur coloratus propter speciem

coloris quae est in ipso, dicendum quod verum est, quia color dat talem qualitatem sub esse perfecto. Et quia illud esse non habet in aere ideo non dicitur coloratus, similiter lux dicit talem qualitatem sub esse perfecto, & quia illud esse non habet in aere ideo aer non dicitur lucens, dicitur autem illuminatus sicut & qualitas eius dicitur lumen, & idem esse de colore si proprium nomen esset impositum secundum illud esse quo perficit medium, quia sub illo nomine denominaret ipsum.

14 Ad secundum argumentum cum dicitur quod forma intentionalis non est principium naturalium actionum, dicendum quod verum est de forma intentionali primo modo dicta, quia illa non est res sed ratio, & ideo nullius realis operationis est principium, sed est solum ratio per intellectum circa rem intellectam formatam, nullus autem ponit lumen vel speciem esse talem formam intentionalem. Sed dicitur forma intentionalis propter esse imperfectum quod habet in medio ratione cuius habet quod non terminat actum animae, sed mediantibus eis tendit anima in obiectum. Tales autem formae intentionales cum sint vere naturales possunt esse principia realium actionum, non solum animalium, sed etiam naturalium. Nam & animales actiones sunt.

Sententia distinctionis. XIII. in generali & speciali.

Dixit quoque Deus, fiat firmamentum. Superius determinavit Magister de operatione primae diei. Hic de terminat de operatione secundae diei. Et cum hoc sequitur illa pars ubi determinat de operatione tertiae diei. Et sequitur, dixit itaque Deus, & sic sunt duae partes principales in ista dist., quarum prima dividitur in duas. Primo proponit opus primae diei, quod est formatio firmamenti, & exponit per diversas opiniones, quae sunt circa materiam firmamenti. Secundo movet quosdam questiones incidentes circa firmamentum & motum caeli, & circa ea quae ad distinctionem operis tertiae diei pertinent. Secunda ibi, quaerit etiam soler cuius figurae sit caelum. Hae est sententia & divisio lectionis in generali.

IN speciali sic procedit. Et proponit quod firmamentum secunda die factum est: quod secundum Bedam dicitur caelum sphaerum quod habet aquas inferiores se, & sic dividit aquas ab aquis, licet per caelum quidam velint aeternum intelligi, quod quidem caelum sphaerum secundum quosdam est naturae aquae, secundum vero alios est naturae ignis: quomodo autem supra caelum possint esse aquae, dicitur quod hoc est divina virtute, neque est inconveniens, cum videamus aquas evaporari & elevari in altum. Sic potest esse ut supra firmamentum, & glacies solidatae aquae suspendantur: quales autem sunt, & ad quid conditae (ille solus novit qui condidit) postea quaeritur eius figurae sit caelum. Et respondet quod spiritus sanctus hoc per actores docere noluit, eo quod non multum saluti proderet, quoniam ipsi scirent. Quaerit etiam utrum caelum stet, an moveatur, utrumque videtur inconueniens: si enim mouetur, non est firmamentum, si vero stat, non possunt in eo moveri sidera. Et respondet, etiam si mouetur dici potest tamen firmamentum propter firmitatem, si vero stat, possunt in eo sidera moveri. Quaerit etiam qualiter benedictio secundae diei praetermittitur, & quare, scilicet in operibus secundae diei non est dictum, vidit deus quod esset bonum, & respondet, quod est forte propter quaedam mysticam significationem, quia binarius numerus est signum aternitatis, & signum diuisionis. Vltimo ponit opus tertiae diei, quod fuit congregatio aquarum in unum locum, quae sub caelo sunt, per quam congregationem terra arida apparuit, quae quidem congregatio fieri potuit, vel quia cauitates terrae subintraverunt aquae, vel quia in solidatae fuerunt, & licet sint multae congregationes aquarum: tamen propter continuitatem earum ad inuicem dicuntur conuenisse in unum locum. Et in hoc terminatur, &c.

QUESTIO PRIMA.

Utrum aliqua aquae sint super caelos.

Thom. 1. q. 83. ar. 2.

Circa